

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԿՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 բուրլի. կես տարվանը 6 բուրլ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлиς, редакция «Мелк».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ.
(բացի կիրակի և տոն օրերէն).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն շնորհով.
Յայտարարութիւնները հաւաք վճարում են
իրաւաբանի միջոցով. 10 կոպեկ.
Տէլեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Երկար և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ յոյսերի 19-ին, ուրբաթ, ժամի 5-ին
երեկոյեան վախճանվեց՝

ԵՂԻՍԱԲԵԹ ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՀԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

(Յաւուրիւն վարժապետի կինը),

որի մասին յայտնուած են իր հարսը՝ Նատալիա Ստեփանեան և թոռները՝ Միմօն,
Սօֆիա և Նոնի Գրիգորեան Շահապարեանները: Ամբողջ ինչու և չառաք երեկո-
յեան ժամի 6-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը կիրակի, նոյեմբերի 21-ին, առաւօտեան
ժամը 10-ին ընտկարանից (Եկեղեցիի հրապարակ, տուն Արզումանեանի) Զիգրաշեանի
կեղեցիին. թաղումը՝ Սօջիվանքում:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ձրէլ լրագրի.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մա-
նուկ Մինիսարովիւն հար յախաղիքը դե-
ղատների բերաններով ինչու և չառաք երեկո-
յեան ժամի 6-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը կիրակի, նոյեմբերի 21-ին, առաւօտեան
ժամը 10-ին ընտկարանից (Եկեղեցիի հրապարակ, տուն Արզումանեանի) Զիգրաշեանի
կեղեցիին. թաղումը՝ Սօջիվանքում:

Ձ Ր Ի Լ Բ Ա Գ Ի Ր

«Մշակի» բաժանորդագրութիւնը բա-
նալուց յետոյ մենք ստացանք մի քանի
նամակներ, որոնցում ինչու և չառաք երեկո-
յեան ժամի 6-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը կիրակի, նոյեմբերի 21-ին, առաւօտեան
ժամը 10-ին ընտկարանից (Եկեղեցիի հրապարակ, տուն Արզումանեանի) Զիգրաշեանի
կեղեցիին. թաղումը՝ Սօջիվանքում:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԱՐԶԱԳԱՆԻՆԵՐ ՊԱՐՍՅԱՍՏԱՆԵՑ

Կեանքը տխուր է Զուգայում: միօրինակ ու
ճանաչելի:
Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի կենտրոնն է
այստեղ, բազմամարդ մի վայր, ուր մասնաւոր
հայտնիներ խմբված են: մի քանի որ շատ հա-
զուազիւս ընթացողութիւն է Պարսկաստանի
մէջ, որ զարեւր շարունակ մի գործի խթան է
ունենցիլ իր սրտի մէջ—Ամենափրկչեան վան-
քը իր առաջնորդներով, որ ունենցիլ է իր
անխափան դպրոցները նոյն իսկ այստեղի օ-
րհրոյում, երբ իր վիճակակից վայրերը երազելի
անգամ հազիւ թէ կարողանային այդպիսի
բաների վրայ, որ, թէև կարված հայութեան
աւելի զարգացած կենտրոններից՝ գտնէ միշտ
շփման մէջ է հղիլ Հնդկաստանի հետ, ուր
անգլիական մշտաթաղմ միտքը և առողջ կու-
ռաւորան այնքան կարճ ժամանակի մէջ այն-
քան մեծ հրաշքներ գործեցին: Բայց չէ նայե-
լով այդ բոլորին, էլի կեանքը տխուր է Զու-
գայում, միօրինակ ու ճանաչելի...
Ինչու այդպէս:
Հարցի առաջ պէտք էր դնել մի պատճառ,
մի առարկութիւն: Եւ զուգայեցին երկար չի
հարկաւոր իր միտքը գտնելու նրան, պատճառը
պատասխան է, նոյն իսկ աւելորդ բացատրու-
թիւններ չը պահանջող:

Կարեւոր է ձրէլ օրինակները միւս կարօտ
տեղերին: Արդարեւ շատ անգամ լրագրի
ուղարկվում է մի գիր ինչու և չառաք երեկո-
յեան ժամի 6-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը կիրակի, նոյեմբերի 21-ին, առաւօտեան
ժամը 10-ին ընտկարանից (Եկեղեցիի հրապարակ, տուն Արզումանեանի) Զիգրաշեանի
կեղեցիին. թաղումը՝ Սօջիվանքում:

Մենք անշուշտ կը ցանկանայինք, որ
մասնաւոր նուիրատուները նպատակին
մոտեցնելու լրագրիները մեր երկրի խոլ
խորշերը և այդ գիրով կամայական

Մենք արքայտ ենք, իսկ արքայտ անտե-
ստութեան մէջ պէտք է փնտրել կեանք, շա-
րժում, թարմութիւն:

Պատճառը ճիշդ որ անապակի է: Աղքա-
տութիւն... Մենք գիտենք ինչ է այդ գի-
տենք ինչ է աղքատ մարդը, մենք գիտենք որ-
քան ճնշող, տառապալից ու բնաշնորհ է արե-
ւանական մշտաթաղմ հոգսը և գիտենք նոյն-
պէս, որ յիշատի աղքատից ու չքաւորից շատ
քան պահանջիլ չէ կարելի: Այդ պատճառ է

Զուգայում մասնաւոր, այդ նոյն առարկու-
թիւնը բերելով բազմաթիւ երեկոյեան ան-
պատուութիւն պատասխանատուութիւնից կտրե-
լի է ազատվել: Երեկոյեանցում է հանրամատ-
չելիլ (ի՞նչու և չառաք երեկոյեանցում է հանրամատ-
չելիլ, որ առաջի կարգը 2 դաս և վերջին կար-
գերը 10 դասի են) հասարակութիւն շատ քիչ
կայ:—Ինչու... Ժողովուրդը աղքատ է, չունի...
Դպրոցները (որոնց գոյութիւնը մի ժամանակ
ամենակեց մասնագրութիւնն էր պատճառում
իրաւաբանի նորեկ առաջնորդի) աղքատ են,
գրեթէ են նպատակ ստանում, ինչու մասնաւոր
էլ անդամներ չեն օգնում:—աղքատ են, չու-
նեն: Տեղական բարեկրթական ընկերութիւն-
ները գոյութիւն են պահպանում միայն անու-
նով, որովհետեւ չունեն ներկական ապահովու-
թիւն, ինչու չէ օգնում ճատարկութիւնը:—
չունի, աղքատ է...

Ելիլ թուներ, այո, ցաւերը, վերքերը բազ-
մաթիւ են և գծաթաղարար միջին այժմ ճա-
կատարականապէս անբռնելի: համարված,
պէտք է թուել, մասնաւորայց անել, մերկայանալ:
Զուգայի նման կենտրոնացած մի վայր չու-

գարթեցնելու պահանջ դէպի ապագա-
կան խօսքը, բայց մենք ստանալին նշա-
նակութիւն ենք ապիս այն դէպքերին,
երբ մարդիկ չեն սպասում կողմնակի օ-
ժանդակութեան, այլ փորձում են բաւա-
րարութիւն տալու ընթերցասիրութեանը
իրանց հաւաքական միջոցներով:

Լրագրի պէտք է պահանջ դառնայ և
երբ կենսական պահանջ անփական մի-
ջոցներով լիութիւն ստանայ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Հին գինւորական բռնապետութիւնները
արագ կորցնում են իրանց գոյութեան իրա-
ւունքը, թէև այդ գոյութիւնը պահպանվում է
արհեստական միջոցներով, անթիւ զոհերի
գնով: Այդ տեսակ բռնապետութեան մի հատ
նմուշ է միացել Եւրոպայի հողի վրա և դա
Թիւրքիան է: Մի ժամանակ նա յենվում էր
անաւոր գինւորական ուժի վրա. ապա ընկա-
նաւոր արաբ յիշել և նրան սկսեց պաշտպանել
արդէն ոչ թէ ներքին պետական կենտրոնա-
կութիւնը, այլ եւրոպական հասարակարկու-
թիւն անուանվող քաղաքականութիւնը: Մա-
կայն արհեստական կենսան էլ, ինչպէս երե-
ւում է շատ պարզ, չէ կարող մի պետութեան
ապագան ապահովել: Եւրոպայի նշանաւոր տակ
ազոյթ Թիւրքիան, այնուամենայնիւ, ընկնում
է ասորիական արքայ Նրան նուաճում են խա-
ղաղ միջոցներով, նուաճում են կուսութայի
և գաղթականական քաղաքականութեան ճա-
պիտութիւններով: «НОВОЕ ОБОЗР.» լրագրի
մէջ պ. Իզմաիլով տալիս է մի պատկեր, որ
ցոյց է տալիս թէ գինւորական գաղթակա-
նութիւնը ինչ չէ փերի է հասել Փոքր Ասիայի
պտղաբեր, առատ հողերի վրա: Մինչև Թիւր-
քիայի վրա ուշադրութիւն դարձնելը գերմա-
նական ազդեցականութեան աւելցուցող գաղ-
թում էր Ամբրիկա, ուր, սակայն, կարգնում
էր իր սղալային առանձնապատկերները և
ձուլվում էր տեղացիների հետ, ամերիկական
բարձր կուսութայի ներկայացուցիչների հետ:
Այժմ գինւորականները իրանց գաղթականա-
կան հոսանքները ուղղում են դէպի Փոքր Ա-
սիա:

Ինչ հասարակական մի բոլորի, իմէ սակայն չը
հաշուենք տղետ ժողովրդի ճակատագրի հետ
այնքան սերտ կապված դալար հէթիմները:
Պէտք է լինում դիմել օտարի անհիւրընկալ
շէմը օգնութեան փշաքնները մուրալով:

Դաւաքան-ընթերցարան կա 80-ական թիւ
լականներից հաստատված, բայց օրէցօր աշոյ
ընթերցասիրութեան պահանջի դիմաց, չը կան
ընթերցասիրութեան պիտանի գրքեր, թիւթիւր
ունենալու համար պէտք է լինում տարբի մի
քանի անգամ մուրացիլ անուրիսեան ձնոք մեկնել
խմբագրութիւններին: Եւ այդ բոլորը ինչու...
—Ժողովուրդը աղքատ է, չունի... Եւ չունի...
... և կարգում է, չունի... Բայց ինչու է աղքատ:
Այս հարցին չուղարկեցին չը պատասխանու-
նայի կամայի: Սակայն գրանով ճշմարտու-
թիւնը չէ դադարել իրողութիւն մնալուց: Զու-
գայեցին ծոյլ է, կամադուրդ—անա թէ ինչու:

Եւ սակայն մի ժամանակ կտր (և այժմ ուր
են այդ ժամանակները), որ այդպէս չէր: Այն
ժամանակ Զուգայն բախտաւոր էր, նրա առա-
ղը փայլում էր այնքան վառ, այնքան պայ-
ծառ, որ նրանով առաջնորդվում էին նոյն իսկ
շատ հեռուներ ընկած իր տառապալի եղբայր-
ները: Դա վաճառականական դարի Զուգայն
էր, փառքը ու հաշիկի գաղաթնակէտին հա-
սած Զուգայն: Միւր պատմութեան մէջ դա նը-
նաւաւոր մի էլ է գրաւում, իբրեւ ցեղային
ընդունակութիւնների փայլուն մի դրուագ, և
այդ էլը այժման Զուգայի «անցեալ պար-
ժանք» է, որին մտաբերելով նա գտն է մնում
միշտ և հարաւ պղտմ իրան, հպարտ իր այժ-

Այստեղ գինւորականներին այլ ևս չէ
սպաննում ոչ ազգութեան, ոչ լիզուի կո-
րուստը: Նրանք սուլթանի հպատակներից
բաժնի են կուսութայով: Հաստատացնում
են, որ իմէ գինւորականների գաղթակա-
նութիւնը դէպի Փոքր Ասիա կը շարունակ-
վի մի և նոյն չափով ինչպէս այժմ, մի 35
—50 տարուց յետոյ ամբողջ Փոքր Ասիան
ընակեցրած կը լինի գինւորականներով և
նրանք այսպիսով, բոլորովին խաղաղ ճա-
նապարհով, կը նուաճեն Թիւրքիայի ամե-
նապարտաւոր մասը: Շնորհիւ այն վառ
կատարութեան, որ տրոյում է Թիւրքիա-
յում, հարուստ և արգասաւոր Սնատօլիայի
ընակիչները մասնավոր են մուրացիկաւոր-
թեան, որ հարկաւորում է նրանց վաճառել
իրանց հողերը: Այս հանգամանքից ճարպիկ
կուսեանք օգտվում են գինւորականները և
չնչին գնելով հողեր են աւանդում ընդհան-
րից: Երիտասարդ Թիւրքերի լրագրիների
տեսով, ինչպէս, հոնիս և Երուսաղէմ կան
դաներում (պաւստ) գինւորականներն ունեն
անապին և բոլորովին բարեկարգ գաղութ-
ներ, ուր նրանք ապրում են ինչպէս իրանց
տանը և ոչ միայն արտաթիւնում են պահ-
պանում իրանց ազգային բոլոր առանձնա-
յատկութիւնները, այլ յաճախ և արհամար-
հում են իրանց հիւրասիրած երկրի օրէնք-
ները: «Առաջակից» լրագրի տեսով, ինչ-
պիսի ոչ այնքան հեռու Եսիլ-Շահարի
շուրջը, երկար շարքերով տարածվում են
գինւորական գաղութները և ճանապարհ
հորից, անցնելով այդ տեղերով, երկար չէ
կարողանում հաշիւ ապր իրան թէ ուր է
գտնվում—բարեկարգ: Դիւրանալուց մէ
յետմնաց Թիւրքիայում:

Անկախած բոլոր այն արտօնութիւնները,
կոնցէնսանսներ, որոնցով օգտվում են գին-
ւորականները Թիւրքիայում, հետևանք են
Վրիլի-Բիլիսի ճանապարհորդութեան դե-
պի: Պոլսի և նրա բարեկարգութեան տեսակ-
ցութեան սուլթան Արդիւ-Համիդի հետ:
Կ. Պոլսից մինչև Բաքու և Բաղդադ երկա-
թուղի շինելու կոնցէնսանս Վրիլի-Բիլիսի
յուրաքանչյուր թիւթիւր ընթերցասիրութեան
ստանդարտը ինչ չէ փերի է հասել Փոքր Ասիայի
պտղաբեր, առատ հողերի վրա: Մինչև Թիւր-
քիայի վրա ուշադրութիւն դարձնելը գերմա-
նական ազդեցականութեան աւելցուցող գաղ-
թում էր Ամբրիկա, ուր, սակայն, կարգնում
էր իր սղալային առանձնապատկերները և
ձուլվում էր տեղացիների հետ, ամերիկական
բարձր կուսութայի ներկայացուցիչների հետ:
Այժմ գինւորականները իրանց գաղթականա-
կան հոսանքները ուղղում են դէպի Փոքր Ա-
սիա:

Այնուհետև յօդուածագիրը խօսում է Մի-
շաղեկներում նախալին հողերի շահագործու-
թեան մենաշնորհի մասին, որ նոյնպէս գեր-
մանացիներն են ստացել Երիտասարդ Թիւր-
քերի լրագրիները շարունակ աղաղակում են,
որ Թիւրքերը պէտք է վախճան «Հայի Վի-
նիլի» (այսպէս են անուանում Թիւրքերը

մեան փոքրութեան, խեղճութեան մէջ: «Մեր
պապերը Հոսօր աղաթեցին»...

Անցաւ ժամանակի, փոխվեցին պայմանները
և Զուգայն ընկաւ... ու ընկած էլ մնաց միշտ:
Գորան դիվանը ունեցիւ, կորուստ հաշիկ՝ այն-
քան շատադէպից ու պայծառ բայց... չը մե-
նաւ: Նրա մէջ դարեւրից ի վեր աճած ու ար-
մատացած վաճառականական տէնպէրամետու-
նա մնաց և մնում է մինչև այսօր:

Աղայականութիւն, անհաւատական շահերի ե-
սամով պաշտպանութիւն, ստորաբարձր հեղուկներ
մեծերի մօտ, յոխորտանք ու անբարոյականու-
թիւն թողնելու աղիւ: Գրանք վաճառականա-
կան ընտրող յատկանիշներ էին, մասնաւոր
այն միջոցներով մէջ՝ ուր ապրում էին, այն
ընթացում մէջ՝ ուր ստիպված էին գլուխ
պահպանել—դա Պարսկաստանն էր:

Եւ այժմ էլ նոյն յատկութիւններն են, ա-
ռանց ամենաչինչի փոփոխութեան, որ այնքան
զգուշելի կերպով այնպիսիւմ են Զուգայի
հասարակաց բարքերը:

Շուտաւ կենալ և ծուլութիւն, ոչ-հակոտ-
նեալ երկու մուրթիւններ, որոնք ամենայն
դիւրութեամբ մարմնացում էին գտնում փա-
թած վաճառականի բնաւորագրութեան կազմի
մէջ: Այսօրվայ Զուգայեցու մէջ իբրեւ բնա-
կան հետեղութեամբ օշնացել է առաջինը,
բայց տակաւին մնում է իրիւրորդը:

Եւ հենց այդ էլ պլաւոր պատճառ է Զու-
գայի անտեսական ընթացված վիճակի, և
հենց այդ է, որ անուղղակի կերպով աւելում
է Զուգայի մուրթիւնը, խորապէս արմատա-
ցած է բարքերի մէջ, թող չէ տալիս Զուգա-

